

UDK 581.526.55(497.11 MT Ošljak)
Originalni naučni rad

BRANIMIR PETKOVIĆ¹, ZORAN KRIVOŠEJ², MILAN VELJIĆ¹

***SELAGINELLO - ERIOPHORETUM LATIFOLI - ASS. NOVA SA PLANINE
OŠLJAK (SRBIJA, KOSOVO)***

¹Institut za botaniku i Botanička bašta, Biološki fakultet, Beograd
²Prirodno - matematički fakultet, Priština

Petković, B., Krivošej, Z., Veljić, M. (1996): *Selaginello - Eriophoretum latifoli the new community of the mountain Ošljak (Srbija, Kosovo)*. - Glasnik Instituta za botaniku i botaničke bašte Univerziteta u Beogradu, Tom XXX, 89-95.

In this paper the results of the phytocoenological analysis of the new community *Selaginello - Eriophoretum latifoli - ass. nova* have been presented. It is developed in specific micro - climate conditions on Ošljak mountain, locality of Virovi, 1800 m above sea level. The community is fragmentary and relatively lacks in variety of species. The abundant species of the association are *Selaginella selaginoides* (L.) Schrank et C. F. P. Mart and *Eriophorum latifolium* Hoppe.

Key words: vegetation, plant community, Ošljak mountain, Serbia (Kosovo and Metohija).

Ključne reči: vegetacija, biljna zajednica, planina Ošljak, Srbija (Kosovo i Metohija).

UVOD

Planina Ošljak se nalazi u jugozapadnom delu Srbije sa najvišim vrhom 2212 m. Predstavlja veliki masiv izdvojen od okolnih planina (Šar - planina, Kodža Balkan) u jednu samostalnu orografsku celinu te se shodno tome i floristički i fitocenološki od

njih razlikuje. Istraživanja Ošljaka su dala mnoge podatke kako o velikom broju endemičnih vrsta tako i o novim nalazištima nekih vrsta za Srbiju kao i zajednica koje one grade. Jedna od tih novih zajednica sa ovog područja je i novoopisana *Selaginello - Eriophoretum latifoli*.

MATERIJAL I METODE

Fitocenološka istraživanja su obavljena standardnom metodom ciriško - monpe-lijerske škole (B r a u n - B l a n q u e t, 1932). Upoređenje je vršeno sa zajednicama u kojima je graditelj i dominantna vrsta *Eriophorum latifolium* Hoppe, a index sličnosti računat po S o r e n s e n - u (1948).

REZULTATI I DISKUSIJA

Zajednica *Selaginello - Eriophoretum latifoli* se razvija sa severne strane Ošljaka, pored potocića koji spajanjem čine Čerenačku reku, kao i na većim i manjim zaravnima gde voda stagnira a takođe i izbija na površinu stvarajući jako vlažno stanište. Lokalitet se zove Virovi i nalazi se na 1800 m nadmorske visine. Zajednica je fragmentarno razvijena na manjim površinama sa dominacijom vrste *Eriophorum latifolium*.

Floristički sastav zajednice prikazan je na fitocenološkoj tabeli 1. U karakterističnu kombinaciju vrsta sa stepenom prisutnosti V i IV, a posebno značajne su *Selaginella selaginoides* (L.) Schrank et C. F. P. Mart i *Eriophorum latifolium* Hoppe.

Vrsta *Selaginella selaginoides* je značajno prisutna u ovoj zajednici. U Srbiji je ova vrsta veoma retka, zabeležena je na Prokletijama, Lumbardskoj planini i na nekoliko lokaliteta Šar planine V u k i ć e v i ć (1992). Na Ošljaku je novo nalazište ove vrste za Srbiju. Međutim njeno prisustvo i brojnost su odredili da je uvrstimo ne samo u karakterističnu kombinaciju vrsta već i u naziv zajednice. Njen stepen stalnosti je V a pokrovna vrednost 776.

Vrsta *Eriophorum latifolium* je vrsta koja daje specifičan izgled zajednici, kao dominantna vrsta, naročito u doba zrelosti. Ona je dominantna vrsta ove zajednice sa stepenom stalnosti V i velikom pokrovnom vrednošću 7000.

Floristički sastav prikazan sa 10 fitocenoloških snimaka pokazuje da ova zajednica floristički nije mnogo bogata (47 vrsta) kao i da je heterogenog sastava i strukture našta ukazuje i mali broj vrsta karakteristične kombinacije (*Eriophorum latifolium* Hoppe, *Selaginella selaginoides* (L.) Schrank et C. F. P. Mart, *Alchemilla flabellata* Buser, *Prunella vulgaris* L., *Dactylorhiza cordigera* (Fries) Soo *ssp. bosniaca* (Beck) Soo, *Caltha laeta* S.N. et Ky., *Pinguicula vulgaris* L. i *Bruentalia spiculifolia* Rehd.

Variranje broja vrsta na pojedinim površinama (snimcima) pokazuje heterogenost ove zajednice a takođe i neujednačenost mikrouslava staništa. Zbog toga se javlja grupisanje pojedinih vrsta u nekoliko snimaka sa većom ili manjom brojnošću (*Carex flava* L. *ssp. lepidocarpa* (Tausch) Schintz et Keller, *Juncus alpinus* Vill., *Cynosurus cristatus* L., *Potentilla erecta* (L.) Rausch., *Carex pallescens* L., *Carex vulpina* L...) kao i grupa (*Hieracium murorum* L., *Deschampsia caespitosa* (L.) P. B., *Myosotis palustris* (L.) Nath., *Blasmus compressus* (L.) Panz., *Juncus effusus* L., *Sagina procumbens* L. *var. procumbens* i dr.). S obzirom na fragmentarnost zajednice, na njeno relativno malo rasprostranjenje, siromašnost u florističkom sastavu i njenu heterogenost, ne možemo govoriti o posebnim subasocijacijama iako uslovi staništa uslovljavaju grupisanje određenih vrsta i ukazuju na mogućnost diferenciranja zajednice.

Tab. 1. - Ass. *Selaginello - Eriophoretum latifoli* ass. NOVA

Žilifoeitinafomrima	Asocijacija - Association	Selaginello - Eriophoretum latifoli										SD	PC	Uporedna tabela (Table of comparison)		
Lokalitet - Locality		Viroti (Ošljak)										tegr	oovk	B. Petković - Yitlin		
Nadmorska visina (m) - Altitude		1800										pre	ore	B. Petković - Yitlin		
Ekspozicija - Exposition		0										ene	vin	B. Petković - Yitlin		
Nagib - Slope		horizontalno										Pof	ann	B. Petković - Yitlin		
Geološka podloga - Geological substratum		krečnjak										ris	vra	B. Petković - Yitlin		
Veljina snimljene površine (m ²)- Size of the sampled area (m ²)		50	40	25	50	25						ins	el	B. Petković - Yitlin		
Broj snimaka - The number of sample		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	ot	du	B. Petković - Yitlin		
Broj vrsta po snimcima - The number of species according to samples		19	22	18	24	28	13	18	16	19	15	sa	ne	B. Petković - Yitlin		
Karakteristična kombinacija vrsta: (Characteristic combination of species)												ty	ost	B. Petković - Yitlin		
H <i>Eriophorum latifolium</i> Hoppe		5.4	4.4	5.5	5.4	3.3	3.4	5.5	5.5	4.4	4.4	V	7000	+	64	82
H <i>Selaginella selaginoides</i> (L.) Schrank et C.F.P. Mart		1.1	2.2	2.2	1.1	1.1	1.1	1.1	2.2	1.1	+	V	776	+	60	82

H	<i>Alchemilla flabellata</i> Buser.	1.1	2.2	2.2	1.1	1.1	1.1	1.2	1.2	1.1	1.1	1.1	1.2	V	750	+	
H	<i>Prunella vulgaris</i> L.	+	1.1	1.1	+	+	1.1	+	1.1	+	+1	1.1	1.1	V	206	+	
G	<i>Dactylorhiza cordigera</i> (Fries.) Soo <i>spp. bosniaca</i> (Beek) Soo	+	+2	+	+1	+	1.1	1.1	1.1	2.1	+	2.1	+	V	282	+	
H	<i>Caltha laeta</i> S., N. et Ky.	1.1	1.2	+	+	1.1	1.1	1.2	1.1	1.1	+	+	+	V	353	+	
H	<i>Pinguicula vulgaris</i> L.				1.1	1.2	+	1.2	+	+1	+	1.1	+	IV	153	+	
H	<i>Bruentalia spiculifolia</i> Rehd.	+	+	+	+	+	+2							IV	6	+	
Pratičice:																	
(Companion species)																	
H	<i>Carex flava</i> L. <i>spp. tepidocarpa</i> (Tausch) Schinz et Keller	2.1	2.2	2.2	2.2	1.1								III	750	+	
H	<i>Cynosurus cristatus</i> L.	+		1.1	1.1	+	+							III	103	+	
H	<i>Juncus alpinus</i> Vill.	1.2	+1	1.1	1.1	1.1								III	201	+	
H	<i>Potentilla erecta</i> (L.) Rausch.		+	+	+1	+	+	+						III	5	+	
H	<i>Carex oederi</i> Retz.	+1				+		+1	+	+				III	5	+	
H	<i>Hieracium murorum</i> L.					1.1		1.1	1.1	2.2	+			III	326	+	
H	<i>Carex pallescens</i> L.	1.1	1.1	1.1	2.2									III	325	+	
H	<i>Cardamine pratensis</i> L.		+		+	+	+							III	4	+	
H	<i>Carex stellulata</i> Good.	1.1	+		+	+								III	53	+	
H	<i>Soldanella dimonietii</i> Vierh.					+			+	+				III	4	+	
Ch	<i>Trifolium repens</i> L.	+	+			+		+		1.1				III	53	+	
H	<i>Veratrum album</i> L. <i>spp. lobelianum</i> (Bernh.) Rchd.	+	+			+		+		+1				III	4	+	
H	<i>Deschampsia caespitosa</i> (L.) P.B.					+		+	+	+1				III	4	+	
H	<i>Myosotis palustris</i> (L.) Nath.					+		+	+	+				III	4	+	
H	<i>Veronica beccabunga</i> L.	+	+		+	+			+					III	4	+	
H	<i>Trifolium pratense</i> L.													I	52	+	
H	<i>Briza media</i> L.					+								II	3	+	
H	<i>Carex vulpina</i> L.	+	+1	+2				+						II	3	+	

H	<i>Ranunculus breynius</i> Crantz f. <i>sublanuginosus</i> (Schur) Gajić	+	+	+1	II	3	
H	<i>Potentilla reptans</i> L.	+	+1	+	II	3	
H	<i>Hypochoeris glabra</i> L.	+	1.1	+	II	52	
H	<i>Lolus corniculatus</i> L. ssp. <i>corniculatus</i> var. <i>stenodon</i> Boiss. et Heldrech.	+	+	+1	II	3	+
H	<i>Geum coccineum</i> Sibth. et Sm.	+	1.1	+1	II	52	+
G	<i>Blysmus compressus</i> (L.) Panz.	+1	+1	1.2	II	52	+
H	<i>Sagina procumbens</i> L. var. <i>procumbens</i>		+1	+	II	3	
H	<i>Juncus effusus</i> L.		+2	+2	II	3	+
H	<i>Festuca duriuscula</i> L. var. <i>trachyphylla</i> Hackel	+	+1		II	2	
H	<i>Ajuga reptans</i> L.	+			II	2	
H	<i>Carlina utzka</i> Haq	+			II	2	
P	<i>Juniperus communis</i> L.	+	+		II	2	
H	<i>Plantago atrata</i> Hoppe	+	+		II	2	
T	<i>Linum catharticum</i> L.	+	+		II	2	+
H	<i>Nardus stricta</i> L.		1.2		II	51	
H	<i>Trifolium hybridum</i> L.	+	+		II	2	
H	<i>Geranium macrorrhizum</i> L.				II	2	
H	<i>Cirsium appendiculatum</i> Gris. f. <i>pantocsekii</i> (Rohlf) Gajić			+	II	2	+
Ch	<i>Euphorbia amigdaloides</i> L.	+			I	1	
H	<i>Vaccinium myrtillus</i> L.		+		I	1	+
H	<i>Phleum alpinum</i> L.	+			I	1	

Veoma je interesantno odsustvo vrsta rodova *Sphagnum*, *Equisetum* i mahovina što ukazuje da se staništa ove zajednice u toku leta isušuju i da ostaje vlažnost jedino od malih potocića koji vlaže okolno zemljište, stvarajući pritom uslove za život i onim vrstama koje su vezane za vlažna staništa.

Spratovnost je u zajednici izražena. U prvom i najvišem spratu dominiraju *Eriophorum latifolium*, *Deschampsia caespitosa*, *Hieracium murorum*, *Veratrum album* L. ssp. *lobelianum* (Bernh.) Rehd., *Briza media* L., *Geum coccineum* Sibth. et Sm., *Juncus effusus*, *Carex vulpina*, *Ranunculus breynianus* Grantz. f. *sublanuginosus* (Schur.) Gajić, *Hypochoeris glabra* L. i druge. Drugi sprat čine vrste roda *Carex* (*C. flava* ssp. *lepidocarpa*, *C. pallescens*, *C. stellulata* Good.), zatim *Juncus alpinus*, *Caltha laeta*, *Dactylorhiza cordigera* ssp. *bosniaca*, *Blysmus compressus*, *Trifolium hybridum* L., *Trifolium pratense* L. i druge.

U prizemnom sloju dominiraju *Selaginella selaginoides* i *Alchemilla flabellata*, zatim *Veronica beccabunga* L., *Pinguicula vulgaris*, *Potentilla erecta* i dr.

Zajednica je izrazito hemikriptofitska.

Upoređenje zajednice *Selaginello - Eriophoretum latifoli* je izvršeno sa zajednicama: *Carici - Sphagno - Eriophoretum* R. J o v. (1968). Stara planina (broj zajedničkih vrsta 17, koeficijent sličnosti 30,6 %); *Eriophoro - Phragmitetum communis* P e t k o v i ć (1983). Tutin, (broj zajedničkih vrsta 17, koeficijent sličnosti 31,7 %); *Equiseto - Eriophoretum latifoli* P e t k o v i ć (1983). Tutin (broj zajedničkih vrsta 17, koeficijent sličnosti 26,3 %). (Fitocenološka tabela 1 - uporedni deo).

Uočava se dosta velika sličnost sa navedenim zajednicama što se lako može objasniti uzimajući u obzir približnu nadmorsku visinu kao i mikroklimatske uslove staništa.

ZAKLJUČAK

U fitocenološkim istraživanjima vegetacije planine Ošljak konstatovali smo prisustvo nove zajednice *Selaginello - Eriophoretum latifoli* ass. nova.

Ova se zajednica razvija na vlažnim staništima sa severne strane Ošljaka, pored malih potocića i mesta gde se vlažnost više - manje održava u toku cele godine, na nadmorskoj visini od 1800 m. Karakteristične vrste po kojima je zajednica dobila ime su *Selaginella selaginoides* (za koju je ovo novi lokalitet u Srbiji) i *Eriophorum latifolium*.

Zajednica je fragmentarna i heterogena sa prisustvom vrsta kako vlažnih tako i suvljih staništa. Posebno značajne vrste karakteristične kombinacije su: *Eriophorum latifolium*, *Selaginella selaginoides*, *Alchemilla flabellata*, *Prunella vulgaris*, *Dactylorhiza cordigera* ssp. *bosniaca*, *Caltha laeta*, *Pinguicula vulgaris*, *Bruentalia spiculifolia*.

Zajednica je izrazito hemikriptofitska sa izraženom spratovnošću.

Upoređenjem sa srodnim zajednicama koje gradi vrsta *Eriophorum latifolium* sa Stare planine i područja Tutina uočava se velika sličnost što se može objasniti približnom nadmorskom visinom kao i mikroklimatskim uslovima staništa.

LITERATURA

- B r a u n - B l a n q u e t, J. (1932): Pflanzensoziologie. - Wien.
P e t k o v i ć, B. (1981): Livadska vegetacija tutinskog regiona. - Doktorska disertacija, Prirodno-matematički fakultet Univerziteta u Beogradu.
P e t k o v i ć, B. (1983): Močvarna vegetacija na području Tutina. - Glas. Inst. bot. bašte Univ. u Beogradu 17: 61 - 102.

- Sorensen, T. (1948): A method of establishing groups of equal amplitude in plant sociology based on similarity of species content. - Det. Kong. Danske Vidensk. Selsk. Biol. Skr. Copenhagen 5 (4): 1-34.
- Vojislav, M., Jovanović-Dunjić, R., Popović, M., Borisavljević, Lj., Antić, M., Dinić, A., Danou, J. & Blaženčić, Ž. (1978): Biljne zajednice i staništa Stare planine. - SANU, Beograd.
- Vukićević, E. (1992): Pteridophyta. *in* Flora Srbije I (M. Sarić, ed). - SANU, Beograd.

Summary

BRANIMIR PETKOVIĆ¹, ZORAN KRIVOŠEJ² AND MILAN VELJIĆ¹

SELAGINELLO - ERIOPHORETUM LATIFOLI - THE NEW COMMUNITY OF THE OŠLJAK MOUNTAIN (SRBIJA, KOSOVO)

¹Institute of botany and botanical garden, Biological Faculty, Belgrade
²Faculty of Sciences, Priština

During our phytocoenological examination of the vegetation of Ošljak mountain, the presence of a new community *Selaginello - Eriophoretum latifoli* *ass. nova.* has been detected. This community is developed on humid habitats, on the north side of Ošljak, by the little brooks and places where humidity is retained throughout the whole year, 1800 m above sea level. The most common species of the community are *Selaginella selaginoides* (for which this is a new locality in Serbia) and *Eriophorum latifolium*. The community is fragmentary and heterogenous with species occurring both on humid and dry habitats. The characteristic species combination of the community: *Eriophorum latifolium*, *Selaginella selaginoides*, *Alchemilla flabellata*, *Prunella vulgaris*, *Dactylorhiza cordigera* *ssp. bosniaca*, *Caltha laeta*, *Pinguicula vulgaris*, and *Bruentalia spiculifolia*.

The community is extremely hemicriptophytic with prominent floors.

Comparing this community with their related communities, in which *Eriophorum latifolium* is the dominant species from Stara mountain and the area of Tutin, great similarity has been recorded, which can be explained by approximately the same altitude as well as the same micro - climate conditions of the locality.